

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Matyášové a soudců JUDr. Ludmily Valentové a JUDr. Vojtěcha Šimíčka v právní věci žalobce: **OSMPB, občanské sdružení,** se sídlem St. Duchcovská 404/75, Teplice, proti žalovanému: **Finanční ředitelství v Ostravě,** se sídlem Na Jízdárně 3, Ostrava, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 31. 3. 2011, č. j. 22 Af 24/2011 - 10,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá**.

II. Žalovanému **se** náhrada nákladů řízení **nepřiznává**.

Odůvodnění:

Usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 31. 3. 2011 byla zamítnuta žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 9. 2. 2011 č. j. 719/11-0300-802537, ve věci práva na informace.

V odůvodnění napadeného usnesení krajský soud uvedl, že na internetové adrese uvedené žalobcem ověřil pravdivost tvrzení žalobce o jeho finančních prostředcích na bankovním účtu a rovněž na internetové stránce žalobce, kde žalobce zveřejnil za rok 2010 výkaz zisků a ztráty a rozvahu, vč. přílohy k účetní závěrce, krajský soud zjistil jeho ekonomickou situaci. Krajský soud uvedl, že z uvedených podkladů je zřejmé, že žalobce skutečně nedisponuje finančními prostředky na úhradu soudního poplatku, avšak neshledal důvod, aby byl žalobce od jeho zaplacení osvobozen. Sama skutečnost, že žalobce nemá finanční zajištění pro pokrytí jeho činnosti alespoň v základním a pro jeho činnost nezbytném rozsahu, nemůže totiž znamenat, že povinnost jeho základního materiálního

zajištění při prosazování svých práv na informace by měla být automaticky přesouvána na stát. Dále krajský soud uvedl, že žádost o osvobození od soudních poplatků nemůže být důvodná jen proto, že žalobce, coby speciálně zaměřené sdružení vyvíjející činnost k dosažení určitého cíle, nemá žádné materiální prostředky. Pro rozhodnutí o žádosti je podstatné také posouzení příčin, jež žalobci znemožňují úhradu soudního poplatku. Žalobce však nijak nedoložil své pouze obecné tvrzení o snaze získat finanční prostředky od různých nadací či individuálních dárců. Krajský soud tedy nemohl tyto příčiny blíže posoudit a za této situace přiznat osvobození od soudních poplatků, neboť žalobce neprokázal, že by k zajištění finančních prostředků vyvinul konkrétní aktivitu.

Žalobce (dále jen „stěžovatel“) podal proti usnesení krajského soudu včasnou kasační stížnost, ve které uplatňuje důvod dle ust. § 103 odst. 1 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, (dále jen s. ř. s.).

Stěžovatel v kasační stížnosti namítá, že usnesení krajského soudu vychází z předpokladu, že soudní poplatky jsou nezbytným výdajem pro naplňování cílů činnosti stěžovatele, avšak povaha činnosti žadatele nespadá mezi zákonná hlediska pro posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků. Stěžovatel nesouhlasí ani se závěrem krajského soudu, že stěžovatel neprokázal, že by k zajištění finančních prostředků vyvinul konkrétní iniciativu. Dle ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. je žadatel povinen doložit svoji nemajetnost. Tuto povinnost stěžovatel splnil a krajský soud doložení dalších okolností nepožadoval. Stěžovatel je toho názoru, že hledisko příčin nemajetnosti by bylo možné uplatnit pouze v případě, pokud by soud dospěl k závěru, že nemajetnost je pouze předstíraná - k tomuto závěru ovšem krajský soud nedospěl.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Nejvyšší správní soud stěžovatele již nevyzýval k uhrazení soudního poplatku v řízení o kasační stížnosti, neboť opětovné trvání na uhrazení poplatku pro toto řízení by totiž znamenalo další řetězení téhož problému, který je předmětem původního řízení. Z logiky věci by se trvání na úhradě nejevilo smysluplným a ani by nesvědčilo hospodárnosti a rychlosti celého řízení. Zároveň by vedlo k vlastnímu popření cíle, jenž účastník podáním žádosti sledoval, a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti. V této problematice odkazuje zdejší soud na svou ustálenou judikaturu, především na rozsudek ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, nebo rozsudek ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, (všechna zde cit. rozhodnutí dostupná na www.nssoud.cz). Jakýkoliv jiný přístup by byl bezúčelný, formalistický, v rozporu se zásadou procesní ekonomie a nemohl by vést k ochraně práv stěžovatele. Uvedené se přiměřeně vztahuje rovněž k podmínce právního zastoupení v řízení před zdejším soudem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.).

Rovněž tak senát nyní ve věci rozhodující nevyzýval již stěžovatele ke sdělení z jakých zdrojů jsou tvořeny materiální prostředky pro jeho hospodaření, resp. relevantní aspekty jeho činnosti, neboť z údajů, které má k dispozici a které získal v souvislosti s

jiným řízením ve věci téhož stěžovatele, je známo, že v roce 2011 byly ke dni 30. 6. 2011 jedinými výnosy příspěvky členů ve výši 2 000 Kč. Náklady byly tvořeny režijními náklady ve výši 4 379 Kč a vyúčtováním - vrácením nadačního příspěvku ve výši 3 832,55 Kč. Hospodářský výsledek zatím činí (-) 6 211,55 Kč (viz řízení ve skutkové shodné věci vedené u zdejšího soudu pod sp. zn. 1 As 52/2011).

Kasační stížnost není důvodná.

Stěžovatel podal kasační stížnost z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., napadá však současně i správnost závěrů krajského soudu. Zdejší soud proto zkoumal, zda krajský soud pochybil, když žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků zamítl, resp. zda své rozhodnutí dostatečně odůvodnil.

Ustanovení § 36 odst. 3, věta první s. ř. s. stanoví, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků.

Cílem uvedeného ustanovení je formou individuálního osvobození od soudních poplatků chránit účastníka řízení nacházejícího se v nepříznivých majetkových poměrech před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové povinnosti. Předpokladem pro osvobození je kumulativní splnění tří podmínek: žalobce o osvobození požádá, nedostatek prostředků doloží a návrh na zahájení řízení není zjevně neúspěšný (věta druhá cit. § 36 odst. 3 s. ř. s.). Institut osvobození od soudních poplatků přitom představuje toliko určitou výjimku ze zákonné poplatkové povinnosti, nikoli institut umožňující bezbřehý, bezplatný přístup k soudu (k tomu srov. např. rozsudek NSS ze dne 16. 7. 2009, č. j. 9 Ans 6/2009 - 71).

K vlastní otázce posuzování nedostatečnosti prostředků pak lze vyvodit obecný závěr, že při rozhodování podle § 36 odst. 3 s. ř. s. soud především porovnává na jedné straně výdělkové a další majetkové a sociální poměry dotyčného účastníka řízení, na druhé straně pak porovnává výši soudního poplatku se zřetelem na případné další náklady spojené s předmětným řízením před soudem či povahu věci samé. Výsledkem této úvahy je pak závěr, zda účastníkovi je možné přiznat osvobození od soudních poplatků či nikoli.

V usnesení napadeném kasační stížností sice krajský soud konstatoval, že stěžovatel aktuální nedostatek finančních prostředků doložil. S ohledem na ustálenou judikaturu správních soudů, ze které krajský soud v napadeném usnesení zjevně vycházel, však stěžovateli osvobození od soudních poplatků nepřiznal. Krajský soud v daném případě žádost neshledal důvodnou, protože tvrzení stěžovatele obsažená v žádosti o osvobození od soudních poplatků, že žádná z nadací neposkytuje prostředky na úhradu soudních výloh, anebo, že stěžovatel nepočítá s vedením soudních sporů, nemůže znamenat, že by měla být povinnost základního materiálního zajištění stěžovatele, který je právnickou osobou, při prosazování jeho práv automaticky přenesena na stát.

Podrobně se Nejvyšší správní soud k problematice žádostí o osvobození od soudních poplatků neziskových právnických osob vyjádřil v usnesení rozšířeného senátu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, ve věci *Ateliér pro životní prostředí, o. s.*, publ.

pod č. 2099/2010 Sb. NSS; závěry zde učiněné dopadají i na nyní posuzovanou věc. Rozšířený senát ve svém usnesení konstatuje, že *„(p)ři posuzování podmínek pro osvobození od soudních poplatků soud podle § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. zkoumá, zda právnická osoba má dostatečné prostředky. Pokud právnická osoba vědomě uspořádá svoji činnost tak, aby dlouhodobě setrvávala bez dostatečných finančních prostředků, ačkoliv jejich vynakládání v souvislosti s vykonávanou činností je obvyklé a nezbytné, nelze takovou právnickou osobu zpravidla osvobodit od soudního poplatku ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s.*“. Jinými slovy, v konkrétním případě je potřeba vždy zkoumat, zda žádající právnická osoba skutečně dostatek finančních prostředků na prosazování svých práv před soudem nemá, anebo, zda tento nedostatek pouze předstírá. Rozhodující pro posouzení této otázky je dle rozšířeného senátu NSS skutečnost, zda *„právnická osoba dlouhodoběji funguje v souladu s účelem (cílem), pro který byla založena či který je předmětem její činnosti, aniž by ovšem byla schopna takové fungování zabezpečit ze zdrojů, které má sama právně k dispozici.*“ Pokud by tomu tak bylo *„je to indicií, že ve skutečnosti ekonomické zázemí takové osoby tvoří lidé podílející se přímo či nepřímo, zjevně či skrytě na její činnosti. Takové dlouhodobé fungování tedy naznačuje, že skutečné ekonomické možnosti dané právnické osoby jsou větší než rozsah majetku, který jí (formálně) právně patří, a že ve skutečnosti netrpí nedostatkem prostředků, neboť žádná právnická osoba nemůže jako skutečně samostatná entita dlouhodobě existovat bez dostatečného majetkového zázemí pokrývajícího náklady na její činnost. Důkazní břemeno k prokázání, že nemá dostatek prostředků, nese účastník řízení*“ (viz bod 25 cit. usnesení č. j. 1 As 70/2008 - 74).

Krajský soud ohledně majetkových poměrů stěžovatele dokazování prováděl, a to na jeho internetových stránkách, avšak, jak vyplývá z napadeného usnesení, měl skutečnosti stran nedostatku finančních prostředků za prokázané. Jak je výše uvedeno, krajský soud uvedl, cíle činnosti stěžovatele jsou značně široké a prostředkem k dosažení cíle sdružení je z povahy věci i podávání žalob ve správním soudnictví. Jakkoli stěžovatel namítá, že povaha činnosti nespadá mezi zákonná hlediska pro posuzování osvobození od soudních poplatků, lze k uvedené námitce uvést následující.

Z dosavadní rozhodovací činnosti vztahující se ke stěžovateli (např. řízení vedené před NSS pod sp. zn. 5 As 34/2009 nebo pod sp. zn. 5 As 33/2009) je zdejšímu soudu známo, že cílem stěžovatele jakožto občanského sdružení podle jeho stanov, je posilování veřejné kontroly orgánů státní správy. Tuto aktivitu stěžovatel může realizovat mimo jiné i účastí v řízeních, v nichž jsou projednávány a řešeny spory z toho vyplývající.

Stěžovatel ve své žádosti o osvobození od soudních poplatků uvedl, že vychází z předpokladu, že v ČR „coby právním státě, orgány veřejné moci v zásadě respektují platné právo“, proto „model fungování žalobce není založen na předpokladu, že těžištěm jeho činnosti bude vedení soudních sporů“, a proto s náklady na soudní spory nepočítá. Na druhé straně v kasační stížnosti sám uvádí (a zdejšímu soudu je tato skutečnost známá i z jeho vlastní rozhodovací činnosti), že vede a vedl již řadu sporů, ve kterých rovněž vždy žádal o osvobození od soudních poplatků. I když tedy stěžovatel tvrdí, že cílem jeho činnosti není vedení soudních sporů, z uvedeného je zřejmé, že účast stěžovatele v řízeních před správními soudy (a to i v řízeních o mimořádných opravných prostředcích) není pro něj nic výjimečného ani překvapivého. Pokud stěžovatel hodlá být tímto způsobem aktivní, lze také důvodně očekávat, že si materiální prostředky pro prosazování svých cílů

dostatečně zajistí. Pakliže stěžovatel vychází z předpokladu, že to bude výlučně stát, který za všech okolností ve všech obdobných případech jednotlivých kroků stěžovatele k dosažení jeho cíle ponese veškeré jeho náklady na soudní řízení, je takový předpoklad nelegitimní a nemá oporu ani v již cit. § 36 odst. 3 s. ř. s. Dle názoru Nejvyššího správního soudu proto nemůže být žádost o osvobození od soudních poplatků důvodná výlučně proto, že stěžovatel jako sdružení nemá pro takovou činnost žádné materiální prostředky a nevyvíjí žádnou činnost k jejich zajištění. Z uvedených důvodů Nejvyšší správní soud proto shora cit. dílčí úvahu krajského soudu, na rozdíl od stěžovatele nepovažuje za lichou.

Stěžovatel dále namítal, že soud nesprávně vycházel z předpokladu, že při posuzování žádosti o osvobození od soudních poplatků je třeba zvažovat „hledisko příčin nemajetnosti“, přičemž toto hledisko by bylo možné, dle stěžovatele, uplatnit jen v případě, pokud by nemajetnost byla pouze předstíraná. Zdejší soud k této námitce uvádí, že v napadeném usnesení krajský soud uvedl, že je *„pro posouzení žádosti podstatné posouzení příčin, jež žalobci znemožňují úhradu soudního poplatku.*“ Dále pak soud konstatoval, že *„žalobce neprokázal, že by k zajištění finančních prostředků k úhradě soudního poplatku vyvinul konkrétní iniciativu.”* Tvrdil-li stěžovatel již ve své žádosti, že dle jeho informací nicméně žádná z nadací neposkytuje finanční prostředky na úhradu soudních výloh, tak tímto tvrzením vyjádřil stěžovatel nejen to, že nemá jiných zdrojů financování, nýbrž i to, že ucházet se o získání peněžních prostředků od různých nadací či individuálních dárců je bezvýznamné. V tomto směru pak ani nebylo třeba provádět další dokazování stran toho, zda stěžovatel vyvíjí nějakou další aktivitu k jejich získání, pokud z jeho vyjádření vyplývá její nadbytečnost. K uvedenému je možno opět odkázat na výše cit. usnesení rozšířeného senátu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, podle kterého *„(j)e zásadně věcí dotyčné právnické osoby, z jakých prostředků financuje svoji činnost; používá-li k tomu dlouhodobě pouze takových dotačních mechanismů, které neumožňují financování určité podmnožiny jejích aktivit (placení soudních poplatků), je nutno považovat za snahu o zneužití práva zakotveného v § 36 odst. 3 s. ř. s., spoléhá-li na to, že takové náklady bude krýt tím, že od nich bude v soudním řízení osvobozena*“.

Nejvyšší správní soud se ztotožňuje se závěrem krajského soudu, který shledal, že s účastí v soudních řízeních, která patří mezi formy činnosti stěžovatele, je neodlučně spjata povinnost platit soudní poplatky. Navzdory tomu stěžovatel delší dobu setrvává ve stavu bez dostatečných finančních prostředků použitelných na úhradu soudních či správních poplatků a spoléhá na to, že bude pro nedostatek majetku od placení těchto poplatků osvobozován. Uvedeným postupem by však mohlo docházet ke zvýhodňování určité skupiny subjektů (zde neziskových právnických osob), aniž by k tomu však byla dána opora v zákoně. Je třeba proto připomenout, že ve věci přiznávání osvobození od hrazení soudních poplatků jde vždy o postup výjimečný, nenárokový, zcela závislý na podkladech, které účastník řízení k žádosti doloží. Je tedy třeba odmítnout toliko mechanickou aplikaci pravidla o nedostatku finančních prostředků coby podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Přiznání takového absolutního práva „za všech okolností bezplatného přístupu k soudu“ pro určité skupiny osob (zde sdružení, jakým je stěžovatel) by nikterak nesouviselo s ochranou konkrétních veřejných subjektivních práv jednotlivců a s uplatňováním práva na jejich soudní ochranu, naopak by ve vztahu k jiným osobám domáhajícím se soudní ochrany mohlo být solidním základem procesní absurdity a diskriminace. Výklad dotčených ustanovení, jakož i absolutní paušalizace, přiznání

osvobození vždy na základě tvrzení o nedostatku finančních prostředků, rovněž nemůže vést ke zneužití institutu osvobození od soudních poplatků.

Z výše uvedených důvodů zdejší soud konstatuje, že krajský soud správně vyhodnotil žádost stěžovatele jako nedůvodnou, řádně a dostatečným způsobem napadené usnesení odůvodnil, proto je námitka stěžovatele, že usnesení krajského soudu je nepřezkoumatelné, nedůvodná.

O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto v souladu s § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel, který neměl v tomto řízení úspěch, nemá na jejich náhradu právo. Žalovanému nevznikly v řízení o kasační stížnosti žádné náklady, a proto mu Nejvyšší správní soud náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. srpna 2011

JUDr. Lenka Matyášová
předsedkyně senátu